PROJEKTAS "TVARAUS VARTOJIMO SKATINIMAS IŠORĖS ŠOKO SUKELTOSE KRIZINĖSE SITUACIJOSE"

TVARAUS VARTOJIMO SKATINIMO REKOMENDACIJŲ SUVESTINĖ

Tikslinė grupė	Siūlomas sprendimas		Interesai / Poreikiai / Problematika	Poveikis / Funkcija
VISUOMENĖ (vartotojas)	• Pasirengimas krizėms (prevencija)	• Tvarumo nuoseklumas nepriklausomai nuo krizės. Būti tvariems ir tvariai elgtis dar prieš krizinį laikotarpį. • Būti pasirengus galimų veiksmų scenarijus krizės metu. Pvz., iš anksto apgalvoti galimus scenarijus (karą, ekonominę krizę, darbo netekimą, kt.), turėti bendrą veiksmų planą ir planuoti vartojimą (pvz., pirkinius) ir sudaryti biudžetą, kad būtų išvengta impulsyvių ir netvarių sprendimų. • Pradinių atsargų apgalvojimas ir atsargų rinkiniai krizinių situacijų atveju. Būti pasiruošus fiziškai, finansiškai ir pan. Kasdieniniai apyvokos daiktai, higienos reikmenys, vaistai, maistas, drabužiai, finansai, kt.	• Kaina > vertybės. • Tvarus vartojimas krizių metu: - Svarbus emocinis bei kontekstualus sprendimas. - Labai priklauso nuo gebėjimo prisitaikyti, planuoti ir elgtis atsakingai. • Panika / nerimas / baimė krizių metu (reakcijos etapo metu) ir siekis išgyventi / apsaugoti save. Kompulsyvus (būtiniausių) prekių kaupimas, impulsyvus vartojimas. • Ekonominis pažeidžiamumas. Ilgalaikėje krizės perspektyvoje – pirmenybės teikiamas būtiniausiems dalykams, siekiama taupyti. • Nevienodos gyventojų galimybės ir sunkumai pasiekti ir gauti reikiamus išteklius krizių metu. Ekonominiai apribojimai	• Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas. • Teigiamas poveikis asmeninei ekonomikai, bendruomenei ir aplinkai. • Perteklinio vartojimo mažinimas, pagalba kontroliuojant išlaidas, išvengiamos atliekos.
	• Vartojimo mažinimas	• Vartoti saikingiau ir sąmoningiau. • Planuoti pirkimus. • Atskirti poreikius nuo norų. • Vengti impulsyvaus elgesio krizių metu. • Ugdyti kritinį mąstymą. Gebėti vertinti informaciją: - atpažinti klaidinančią rinkodarą ir nepagrįstus tvarumo teiginius; - įvertinti asmeninį krizės poveikį siekiant išvengti neapgalvoto pirkimo; - suvokti realią vartojimo kainą; - suvokti tvarų vartojimą ne tik kaip individualų pasirinkimą, bet ir kaip kolektyvinę atsakomybę. Priimant vartojimo sprendimus atsižvelgti į jų poveikį kitiems visuomenės nariams ir bendram išteklių prieinamumui. Pvz., kai tam tikrais krizės ir karantino momentais dėl perteklinio pirkimo vieno asmens namai galėjo būti pilni, o kito – tušti.		

	• Žiedinė ekonomika ir pakartotinis naudojimas	• Mažesnis vartojimas ir ilgaamžiškumas. Pratęsti produktų gyvavimo ciklą dalinantis, taisant, naudojant pakartotinai.	daro įtaką tvaraus vartojimo sprendimams. • Vartotojiškas gyvenimo būdas. • Žmonės nemato procesų → nesupranta poveikio.	
	• Bendruomenės ir socialinės rinkodaros strategijos	• Dalijimasis daiktais, „atiduotuvių“ iniciatyvos. • Vietinės iniciatyvos ir bendros veiklos (talkos, renginiai). • Socialinis spaudimas per bendruomenės ar veiklas, skatinančias tvarią elgseną. Tvarumą skatina aktyvūs individai ir bendruomenių lyderiai per asmeninį pavyzdį ir vykdomas iniciatyvas. • Dėmesys pažeidžiamoms visuomenės grupėms. Tvarumas negali būti atskirtas nuo socialinio teisingumo.		• Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas. • Tikslinė pagalba, skirta pažeidžiamoms vartotojų grupėms.
VERSLAS (įmonės)	• Tvarumo integravimas į strategiją	• Tvarumo valdymas: aplinkos, socialiniai ir valdysenos kriterijai (ESG; *angl*. Environmental, Social and Governance). • Ilgalaikiai tikslai. • Rodiklių stebėjimas. • Krizės turi tapti mokymosi šaltiniu. Krizių metu svarbu ne tik reaguoti, bet ir planuoti ateitį bei integruoti išmoktas pamokas į strategiją. Turėtų būti kuriamos tvarumo strategijos (aplinkosauga, socialinė atsakomybė ir valdysena), jos integruojamos į kasdienę veiklą, stebimi rodikliai ir atskaitomybė. Tvarumas turi būti sisteminis, o ne pavienė iniciatyva.	• Pelnas vs. tvarumas. • Resursų trūkumas (ypač mažose įmonėse). • Klaidinanti komunikacija. Nepasitikėjimas mažina tvarų vartojimą.	Sprendimų pasiūla rinkoje.
	• Pasirengimas krizėms iš anksto (prevencija)	• Tvarumo nuoseklumas nepriklausomai nuo krizės. Reikėtų būti tvariems ir diegti tvarius sprendimus dar prieš krizinį laikotarpį. Tvarumas turi būti nuolatinė strategija, o ne reakcija į situaciją. • Turėti krizių valdymo planus ir parengtus galimų veiksmų scenarijus krizės laikotarpiu: - įskaitant darbuotojų veiklos, įrangos panaudojimo, gamybos / paslaugų pertvarkymo planus ir procedūras; - krizių simuliacija ir galimų scenarijų parengimas (ekologinių katastrofų pratybos, ribotų išteklių simuliacijos).		• Žinios, įpročiai ir turimi ištekliai skatina tvarią elgseną ir pasirinkimus. • Pasirengimas = mažesnis poveikis ir didesnis atsparumas ir situacijos kontrolė. Tai leidžia išlaikyti ramybę, veikti greitai, bet apgalvotai, įvertinti riziką, aiškiai bendrauti ir koordinuoti visų susijusių asmenų

		• Pradinių atsargų apgalvojimas ir atsargų (žaliavų, produktų) rinkiniai krizinių situacijų atveju. Ilgalaikių santykių su tiekėjais kūrimas, sudarant ilgesnio laikotarpio ir didesnės vertės sutartis, siekiant užtikrinti tiekiamas prekes ar paslaugas sutartais terminais ar kainomis. • Iš anksto pasirūpinti reikalinga (tvaria) infrastruktūra ir įranga. Pvz., įsirengti saulės elektrines. • Diversifikuoti tiekimo grandines. Įsigyti žaliavas ar paslaugas iš kelių skirtingų šaltinių vietoje vieno, mažinant priklausomybę nuo vieno tiekimo šaltinio.		veiksmus, sutaupyti išteklių, laiko, o kai kuriais atvejais – ir gyvybių.
	• Technologinės inovacijos ir pažangūs sprendimai	• Diegti pažangias ir atsparias technologijas ir dalijimosi / taisymo infrastruktūrą: - perėjimas prie atsinaujinančių energijos šaltinių; - technologijų kūrimas taršai užkirsti ar mažinti (tokios, kaip pvz., renkančios mikroplastiką, valdančios gaisrus ir jų padarinius, etc.); - programėlės / platformos: - daiktų dalijimosi ar taisymo; - padedančios stebėti vartojimą (pvz., elektros energijos), išteklių pokyčius, etc.		• Technologijos gali padėti veiksmingiau stebėti ir mažinti vartojimą. • Mažesnė tarša. • Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas.
	• Efektyvumo didinimas	• Didinti efektyvumą (tas pats rezultatas su mažiau resursų). Pvz., optimizuojant energijos vartojimą rečiau įjungiant ir išjungiant įrenginius, ieškant efektyvesnio gamybos organizavimo (pvz., perdėliojant pamainas, gamybos režimą, būdą ar veiklos valandas). • Kritiškai vertinti informaciją ir nuolat koreguoti išteklių naudojimo praktikas pagal naujas žinias. Organizacijos turėtų mokytis iš patirties ir pritaikyti naudojamas priemones, protokolus bei darbo organizavimą prie naujai gaunamos informacijos. • Kurti ilgaamžius produktus. Naudoti kokybiškas medžiagas / žaliavas, gamybos procesus skatinant ilgesnį produktų naudojimą. • Valdyti tiekėjus ir tiekimo grandines. Tvarumas turi apimti visą vertės grandinę, todėl svarbu žinoti savo		Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas.

		partnerius, su kuo dirbama ir iš ko gaunamos žaliavos, produktai ar paslaugos, todėl reikėtų vertinti tiekėjus, rinktis atsakingus ir tvarius partnerius. Vertinama: - pagrindiniai tiekėjai; - atliekamas periodinis vertinimas; - vertinama gali būti pagal produktų ar paslaugų kokybę, aplinkosauginius ir socialinius aspektus, žaliavų pristatymo trukmę. Pvz., užpildant klausimyną, vertinant pagal tiekėjų pateiktus turimus sertifikatus, informaciją ar tiekėjai yra audituojami trečiųjų šalių, nepriklausomų auditų, kas užtikrina didesnį patikimumą.		
	• Žiedinė ekonomika ir pakartotinis naudojimas	• Žiediškumas: dalintis, perdirbti, naudoti pakartotinai: - pakartotinai naudoti žaliavas / produktus; - atliekas paversti ištekliais (perdirbti); - kurti žiedinės ekonomikos principais grįstus verslo modelius ir paslaugas, kurios skatina produktų pakartotinį naudojimą, remontą, daiktų gyvavimo ciklo pratęsimą bei maisto švaistymo mažinimą. Pvz., teikti naudotų produktų supirkimo / žaliavų grąžinimo, taisymo paslaugas, nuolaidos besibaigiančio galiojimo produktams.		• Mažinamas naujų žaliavų / produktų poreikis. • Mažinamos atliekos.
	• Aiški, skaidri, patikima ir nuosekli komunikacija	• Įgyvendinti tvarias praktikas ir rodyti pavyzdį: - Edukuoti ir šviesti vartotoją apie gaminamą tvarų produktą ar teikiamas paslaugas ir jo privalumus. Teikiama informacija turi išeiti iš teisingų ir tvarių verslo veiksmų, t. y., komunikacija turėtų būti pagrįsta faktais (vykdoma realia tvaria veikla), o ne vien marketingu. Vengti klaidinančių praktikų. - Socialinė atsakomybė ir iniciatyvos teikiant reikiamą paramą (finansinę, paslaugomis, tokiomis kaip pvz., solidarumo logistika, kai įmonės panaudoja savo transporto parką individualiems siuntiniams), palaikant vietines iniciatyvas, įgyvendinant ir skatinant darbuotojų savanorystę. - Skatinti ilgesnį produktų naudojimą sudarant sąlygas ir galimybes produktų remontui bei prisidedant prie dalijimosi infrastruktūros. Pvz., suteikti galimybę		• Vartotojų tvarių pasirinkimų skatinimas. • Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas (verslui).

		žmonėms naudotis savo turimais paštomatais ir pan., kad žmonės turėtų galimybę lengviau tai daryti. - Siūlyti atsakingas lojalumo programas, taupymo kampanijas ir sąžiningai informuoti apie tikrąjį savo produktų poveikį. • Tarpusavio komunikacija ir bendravimas visoje vertės grandinėje. Palaikyti dialogą tarp tiekėjų, gamintojų ir klientų, dalintis žiniomis ir sprendimais. Tokiu būdu yra kuriamas pasitikėjimas vieni kitais, susikalbėjimas ir supratimas, atsiranda galimybė duoti postūmį tvariems sprendimams per labiau patyrusių ir turinčių daugiau praktikos rodomus galimus tvarios elgsenos pavyzdžius. • Darbuotojų mokymas. Nuolatinis profesinis mokymas turėtų padėti darbuotojams tinkamai pasirinkti ir naudoti priemones bei išsaugoti krizės metu įgytas žinias.		
	• Atsakingas elgesys krizių metu	• Siūlyti prieinamas ir tvarias alternatyvas. • Socialiai atsakingas, į žmones ir visuomenę orientuotas, elgesys krizių metu, didesnis kainų skaidrumas, t. y., vengti spekuliacijos ir pelnymosi iš prekių trūkumo, užtikrinant būtinųjų prekių įperkamumą, vengiant pernelyg didelių kainų produktams, kurie būtini vartotojų sveikatai, saugumui ir pagrindiniams poreikiams užtikrinti.		• Pažeidžiamų vartotojų parama. • Prisidedama prie socialiai atsakingo vartojimo. • Užtikrina sąžiningą produktų prieinamumą ir stiprina pasitikėjimą verslu.
	• Žaidybinių elementų naudojimas (*angl.* gamification)	• Žaidimo elementų (varžymasis, ženkliukai, statusas, apdovanojimai) integravimas į tvaraus pasirinkimo ir sprendimų priėmimo procesus. Informacijos (rodiklių) vizualizavimas ir vartojimo stebėjimas, t. y., galimybė stebėti realaus laiko duomenis (kada ir kiek suvartojama, pvz., energijos), naudojant pavyzdžiui išmaniuosius prietaisus.	• Žmonės paprastai mėgsta žaisti ir varžytis (ir stengiasi išvengti pralaimėjimo). • Matomumas skatina elgsenos pokyčius.	Vartotojų (vartotojų / darbuotojų) motyvacijos, įsitraukimo ir tvarios elgsenos skatinimas.
	• Išmoktos pamokos	• Įvertinti, kas pavyko, o kas ne, kad būtų galima patobulinti procesus ir užkirsti kelią panašiai problemai vėl turėti tokį patį poveikį.	• Krizės atskleidžia silpnąsias vietas, bet taip pat ir galimybes tobulinti procesus.	• Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas. Teisingesnių ir efektyvesnių praktikų skatinimas.

VALDŽIA / VIEŠASIS SEKTORIUS (politika)	Parama verslui ir visuomenei, siekiant pasirengti elgtis tvariai krizės metu: • Politikos priemonių derinimas. • Koordinuotos priemonės tarp sektorių. • Sąlygų tvarioms alternatyvoms sudarymas	• Ekonominės priemonės ir finansiniai mechanizmai: - Finansinės paskatos / subsidijos tvarioms alternatyvoms. - Netvarių sistemų patrauklumo mažinimas / Netvarių produktų apmokestinimas / Subsidijų žalingai veiklai panaikinimas. • Reglamentavimas ir infrastruktūros vystymas: - Nustatyti apribojimus arba draudimus netvarioms alternatyvoms. - Įgalinti naujus dalyvius (startuolius, tvarias pramonės šakas). - Numatyti paskatas, kurios skatintų tvariai elgtis. - Remti ir plėtoti tvarias inovacijas. - Investuoti ir plėtoti papildomas technologijas ir infrastruktūrą: siekiant didinti patogumą tvariems pasirinkimams ir mažai pastangų reikalaujančių sprendimų bei į kritinę, avarinę infrastruktūrą. - Lengvai prieinami sprendimai. Pvz., patogi rūšiavimo konteinerių lokacija ir paslaugos organizavimas, vieningos atliekų tvarkymo sistemos. - Bendruomeninių remonto programų, dirbtuvių ar erdvių skatinimas (kuriose žmonės galėtų taisyti savo daiktus ir mokytis). - Kontrolė. - Stiprinti viešuosius pirkimus. Atnaujinti viešųjų pirkimų reikalavimus, įtraukti realius tvarumo kriterijus, siekiant kad viešasis sektorius būtų paskatintas įsigyti tvarių produktų. - Parengti standartus (pvz., pastatų efektyvumas), numatyti tvarumo kriterijus. • Kurti tvariam elgesiui palankią institucinę ir organizacinę aplinką – atsakomybė už tvarų vartojimą neturėtų būti perkeliama vien individui. • Viešosios institucijos ir įmonės turi veikti kaip sąjungininkai, užtikrindamos saugumą, prieinamumą, švietimą ir atsakingas alternatyvas, kurios leistų vartotojams įveikti krizę nedidinant nei jų ekonominės naštos, nei poveikio aplinkai.	• Vienos priemonės nepakanka, turėtų būti ekonominių paskatų, mokesčių ir reglamentavimo derinimas. • Patogumas lemia elgseną.	• Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas (verslui). • Atgrasoma nuo netvarių alternatyvų. • Netiesioginis poveikis visuomenei: žmonės gali rinktis tvarius sprendimus net ir aiškiai nemąstydami apie tvarumą. • Motyvacija elgtis ir veikti tvariai. Subtilus tvaraus elgesio skatinimas, nepriverčiant jėga.

	• Parama krizės metu krizei sušvelninti	• Rinkos kontrolės politikos priemonės. Remti sąžiningą ir prieinamą kainodaros politiką ir užtikrinti būtinųjų prekių įperkamumą, prieigą prie pagrindinių išteklių ir tvarių produktų krizių metu. Prisidėti prie to, kad būtinieji produktai netaptų finansiškai neprieinami vartotojams, užkertant kelią spekuliacinei prekybai ir pernelyg dideliam būtinųjų prekių kainų augimui. • Didesnė institucinė parama (finansinė, psichologinė, etc.) visuomenei ir darbuotojų apsauga. Pvz.: - Stiprinti bendruomenes ir solidarumą: skatinti bendruomenines programas, bendradarbiauti, kurti savitarpio pagalbos tinklus ir stiprinti socialinius ryšius. - Didesnė draudimo apsauga darbuotojams, patiriantiems didelį krūvį ir riziką krizės sąlygomis. - Filtruoto geriamojo vandens tiekimo punktų žmonėms įrengimas (pasirengimo krizėms sudėtinė dalis). - Tiesioginė pagalba namų ar buitinės technikos remontui (nukentėjus nuo stichijos). - Atliekų tvarkymo gerinimas, pvz., įrengiant perdirbimo, kompostavimo ir atskiro surinkimo punktus. Atgalinės logistikos organizavimas, planų parengimas, kaip atskirai surinkti baldus ir kitus pvz., stichinės nelaimės sugadintus buitinius daiktus, kad būtų galima juos perdirbti (pasirengimo krizėms sudėtinė dalis). - Bendro naudojimosi skatinimas (įtraukiant verslą), pvz., įrankių biblioteka, mainai, dovanojimas, barteris. - Parama pažeidžiamoms grupėms. Pažeidžiamų grupių įtraukties strategijos (pvz., skatinti skaitmeninę ir socialinę įtrauktį, įtraukiant vyresnio amžiaus žmones į tvarumo strategijas ir sudarant jiems sąlygas aktyviai dalyvauti tvaraus vartojimo procese, didinant skaitmeninių išteklių prieinamumą, etc.). - Viešosios politikos ir socialinių paslaugų koordinavimas. • Tvarios vietinės gamybos skatinimas, kooperatyvų mugių ir vietos prekybos tinklų rėmimas.	• Krizės švelninimas priklauso ne tik nuo didelių sprendimų – viskas prasideda nuo mūsų kasdienės veiklos. • Nepakankamas būtinųjų išteklių prieinamumas ir institucinė parama / apsauga krizės sąlygomis. • Nesant iš anksto parengtų atskiro surinkimo ir tvarkymo sistemų, perdirbti / pakartotinai naudoti tinkamos medžiagos / produktai gali būti prarandami, o atliekos šalinamos netvariai.	• Prioritetas produktų / išteklių prieinamumui ir visuomenės poreikiams. Vienodesnis produktų prieinamumas ir vartotojų apsauga, ypač pažeidžiamų grupių. • Sumažinamos išlaidos. • Sumažinamas transportavimo atstumas, transporto emisijos ir paremiama bendruomenė bei vietos ekonomika. • Parama vietos verslui stiprina bendruomenę ir mažina priklausomybę nuo pažeidžiamų grandinių. • Saugesnis ir veiksmingesnis reagavimas į krizę. Sumažinama rizika, kai darbuotojai priversti veikti nesaugiai. • Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas.

	• Komunikacija / informuotumo didinimas	• Patikima, nuosekli, naudinga ir savalaikė komunikacija: - Informacija apie pačią krizę. - Aiškios ir konkrečios krizės valdymo instrukcijos (tikslinė komunikacija) gyventojams ir privačiam sektoriui ir rekomenduojamas elgesys. Pvz., kada vartoti elektrą, kaip taupyti elektros energiją, kaip elgtis nutrūkus elektros tiekimui, kaip naudoti maisto produktus ar gaminti maistą, kaip užtikrinti higieną ir sanitarines sąlygas, kaip taisyti ir pakartotinai naudoti daiktus, kur kreiptis dėl remonto, kaip dalintis ištekliais bei kokios teisinės taisyklės tokiems veiksmams taikomos. - Krizės valdymo informacija turėtų būti parengta dar iki krizės (pasirengimo krizėms sudėtinė dalis), pagrįsta scenarijais ir koordinuojama nacionaliniu lygmeniu. - Edukacija ir elgsenos keitimas per komunikaciją. Pateikiama informacija paremta praktiniais pavyzdžiais ir konkrečia praktine nauda bei investicijų atsiperkamumu. • Užtikrinti informacijos prieinamumą: - Visiems asmenims, ne tik sąmoningiems, kurie patys tikslingai ieško informacijos. - Kuri padėtų asmenims lengviau rasti informaciją (pvz., per viešojo sektoriaus, savivaldybių interneto svetaines, per vietos institucijas) apie tvarius sprendimus, tvarumo projektus, paramą, lengvatas, naudą, gerąsias praktikas ir nukreiptų juos į tinkamus paslaugų teikėjus. • Užtikrinti aiškią komunikaciją. Ji turi būti paprasta ir suprantama: - Vengti profesinio žargono ir techninių terminų. - Grįžtamasis ryšys ir aiškūs kasdieniai pavyzdžiai. Pvz., kiek lėšų, išteklių prarandama, kiek sutaupoma, kiek suvartojama / išmetama ir pan. - Vizualizuoti. • Susieti asmeninę gerovę su tvarumu, skatinti teigiamą visuomenės požiūrį į tvarų gyvenimo būdą. Vengti kraštutinumų, ugdyti kritinį mąstymą ne draudimais, o analize ir palyginimu.	• Neaiški komunikacija. • Krizės metu žmonės patiria baimę, nerimą ir stresą, dėl kurių mažėja dėmesys tvarumui. • Dėl galimų nestabilių emocijų didesnės galimybės sklisti dezinformacijai krizės metu.	• Neapibrėžtumo valdymas, saugumo poreikių stiprinimas. • Mažina paniką ir impulsyvų vartojimą. • Mažina psichologinę įtampą ir nesaugumo jausmą. • Stiprina žmonių kontrolės ir stabilumo jausmą, o tai padidina tikimybę, kad jie rinksis sąmoningus sprendimus ir tvarų vartojimą (gerovė → atvirumas tvarumui → tvarus vartojimas). • Leidžia valdyti krizių interpretacijas. Naratyvo kontrolė svarbi elgsenai.

		• Vengti panikos kurstymo, fatalizmo ir bejėgiškumo jausmo krizių metu, skatinant suvokimą apie individualių veiksmų reikšmę. Palaikyti psichologinę gerovę ir stabilumą. Emocinis palaikymas. Informuoti ne moralizuojant, o suteikiant pasirinkimą, akcentuojant atsakingą elgseną, parodant galimybes, naudojant geruosius pavyzdžius, paaiškinant naudą, leidžiant žmogui pačiam priimti sprendimą.		
	• Švietimas / Kultūriniai pokyčiai	• Kasdienių tvarių įpročių formavimas „gerais laikais“. • Švietimo ir informavimo iniciatyvos: - Kurios aiškiai susieja asmens elgesį (pvz., energijos taupymą) su platesniu poveikiu aplinkai ir visuomenei. Didinti supratimą apie tvarių sprendimų naudą. - Aplinkosaugos ir finansinio švietimo kampanijos, bendruomenės mokymai, kaip taupyti, perdirbti, taisyti ir vartoti protingiau. • Ugdyti sąmoningumą ir mentalitetą skatinant: - suvokimą, kas yra tvarus vartojimas; - sąmoningą pasirinkimą ir keičiant požiūrį į pakankamumą; - supratimą apie pernaudotų medžiagų kokybę (pvz., statybų industrijoje); - supratimą, iš kur atsiranda ištekliai (pvz., gėlas vanduo) ir kaip jie naudojami, kaip tvarkomos atliekos, koks poveikis aplinkai (pvz., mikroplastiko). Didinti supratimą per matomumą, nes matomumas didina sąmoningumą, etc. • Edukacija, aplinkosauginių žinių ir vertybių skatinimas nuo ankstyvo amžiaus (dirbti su jaunąja karta).		• Padidina tikimybę, kad tvarumas taps kasdienio sprendimų priėmimo dalimi. • Padeda žmonėms geriau suvokti tvarumo svarbą ir rasti tvaresnius sprendimus. Supratimas skatina elgsenos pokytį. • Formuojamos aplinkosauginės vertybės ir požiūris, sąmoningumas bei žinios. • Keičiamos socialinės normos ir vertybės bei įtakojama vartotojų elgsena.
	• Pasirengimas krizėms (prevencija)	• Parengti galimų veiksmų scenarijai ir planai krizės laikotarpiu. • Iš anksto pasirūpinti reikalinga (tvaria) infrastruktūra (pvz., atsinaujinanti energija, saulės elektrinės).		Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas.
	• Išmoktos pamokos	• Krizių metu įgytų žinių integravimas į politiką. • Skatinti gerąsias vartojimo praktikas (*pvz., pirkti tik tai, kas būtina; rinktis ilgaamžius, taisomus ir kokybiškus*	• Krizės metu įgytų tvarių praktikų praradimas ir grįžimas prie netvarių /	• Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas.

		produktus; prieš keičiant daiktus, juos pakartotinai naudoti, perdirbti ir remontuoti; remti vietos gaminius) ir mažinti neigiamas (*pvz., vengti impulsyvių pirkimų; vienkartinių ir prastos kokybės gaminių vartojimo; nepaisymą to, kokį socialinį ir aplinkosauginį poveikį turi perkami daiktai*).	mažiau tvarių vartojimo įpročių.	• Stiprinamas pasirengimas ir atsparumas būsimoms krizėms.
MOKSLAS IR ŠVIETIMAS	• Tyrimai • Žinių sklaida • Bendradarbiavimas	• Teikti aiškias, paprastai suprantamas praktines žinias ir aiškius mokslinius įrodymus: - tyrimai kaip sprendimų pagrindas, visuomenei naudingi tyrimai; - dalijimasis praktinėmis rekomendacijomis. Trumpai ir aiškiai, pvz., kaip pasiruošti vandenį, kaip pasigaminti, kasdieniai taupymo būdai, etc.; - dalintis moksliniais tyrimų rezultatais visuomenei prieinama forma ir būdais. • Modeliuoti scenarijus. Simuliacijos, krizių scenarijų modeliavimai ir tyrimai „kas būtų, jeigu būtų“, identifikuoti kritinius taškus, padėti viešajai politikai ir verslui priimti sprendimus. • Plėtoti mokslo ir praktikos partnerystę kuriant inovacijas konkrečiam identifikuotam poreikiui: - Pvz., alternatyvios tvarios pakavimo technologijos, atliekų tvarkymo technologijos, medžiagų pernaudojimo techniniai sprendimai (pvz., tekstilės pakuotės žiediškumas). - Koncepcijų sprendimo pasiūla, kurias būtų galima pilotuoti ir bandyti su įmonėmis. • Ugdyti kritinį mąstymą, gebėjimą vertinti informaciją, skatinti sąmoningumą: - Prisidėti prie tvarios elgsenos pokyčių, kad kiekvienas asmuo suprastų, kodėl tai yra svarbu ir tuomet sąmoningai priimtų sprendimą elgtis tvariau ir imtis asmeninių sprendimų. - Nekurstant perteklinės baimės krizių metu siekiant išvengti neadekvačios reakcijos, bet pateikiant realistišką situacijos vertinimą.	• Būtinybė glaudžiau bendradarbiauti tarp mokslo ir verslo. • Informacija dažnai yra neprieinama visuomenei (tyrimų rezultatai skelbiami mokslinėse duomenų bazėse ir nėra prieinami visuomenei). • Moksliniai vertinimai ir teikiama informacija visuomenėje laikomi patikimais.	Tvaraus pasirinkimo galimybių didinimas (verslui ir visuomenei).